

Nr 20.

Utlåtande i anledning av väckt motion om utredning av frågan angående effektivare former för uttagande av ådömd ersättning för vid bilstölder vållade skador.

Första lagutskottet har till behandling förehaft en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 209, av herr *Hallén* och fröken *Wetterström*. I motionen hemställes, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville till strafflagberedningen för närmare övervägande överlämna frågan om effektivare former för uttagande av ådömd ersättning för vid bilstölder vållade skador genom tillämpning av lagen om införsel i lön eller på annat sätt».

Beträffande motiveringen för motionärernas hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

Gällande bestämmelser.

I motionen åsyftas en utredning av frågan angående effektivare former för uttagande av skadestånd på grund av tillgrepp av motorfordon. Motionärerna ifrågasätta, bland annat, huruvida icke detta syfte kunde främjas genom införande av möjlighet till införsel för sådant skadestånd.

I anslutning härtill må till en början erinras om stadgandet i 67 § utskönningslagen. Enligt detta lagrum må gäldenärs inestående avlöning för tjänst eller annan arbetsanställning icke utmätas, förrän gäldenären är berättigad att lyfta avlöningen. Är avlöningen förfallen till betalning, skall därav från utmätning undantagas, vad som erfordras till nödigt underhåll åt gäldenären, hans make och oförsörjda barn eller adoptivbarn. Samma regler som för avlöning gälla ock för pension å rikets stat och under vissa förutsättningar även för annan pension eller livränta.

I samband med införandet av lagen den 14 juni 1917 om barn utom äktenskap tillkom emellertid lagen samma dag om införsel i avlöning, pension eller livränta. Genom sistnämnda lag infördes möjlighet att beträffande enskildas underhållsbidrag av familjerättslig natur, som fastställts av domstol eller domare eller grundas å skriftligt avtal, genom införsel uttaga underhållsbidraget i den underhållsskyldiges avlöning, pension eller livränta. Införsel begäres hos utmätningssmannen, som har att underrätta den underhållsskyldige om ansökningen och hos arbetsgivare eller myndighet söka inhämta upplysning angående de omständigheter, som kunna vara av betydelse vid prövning av ansökningen. Beviljas införsel skall utmätningssmannen enligt 7 § införsellagen förordna, huru stort belopp av avlöningen, som vid varje

avlöningsstillfälle skall innehållas för gäldande av underhållsbidraget, därvid utmätningssmannen tillika skall föreskriva, att vid varje avlöningsstillfälle visst angivet belopp skall förbehållas den underhållsskyldige, motsvarande vad han kan anses behöva till underhåll för sig själv och för make och oförsörjda barn eller adoptivbarn, som ej själva åtnjuta underhållsbidrag av honom. Innehållande får därför äga rum endast i den mån avlöningen överskjuter sistnämnda belopp.

Efter lagens tillkomst har dess tillämpningsområde efter hand utvidgats till andra fordringar än familjerättsliga underhållsbidrag. Sålunda kan införsel numera beviljas även för fattigvårdsstyrelses och barnavårdsnämnds fordringar mot enskilda försörjningspliktiga i vissa fall, för oguldna utskylder och allmänna avgifter samt för böter och viten.

Beviljas införsel till gäldande av såväl underhållsbidrag som utskylder och avgifter och förslår ej därtill det belopp, som må innehållas, skall detta belopp i första hand gå till betalning av underhållet. Om det föreligger beslut om införsel för böter och viten samtidigt som införsel för fordringar av annat slag, äga böter och viten minsta rätt.

Här må vidare erinras om vissa i svensk rätt förekommande bestämmelser, avseende att förmå en brottsling att ersätta den skada han orsakat genom sitt brott.

Enligt 6 § lagen om villkorlig dom skall villkorligt dömd, därest han förpliktats ersätta genom brottet uppkommen skada, göra vad i hans förmåga står att fullgöra sin skyldighet därutinnan. En motsvarande bestämmelse har beträffande villkorligt frigivna meddelats i 5 § lagen om villkorlig frigivning.

Jämlikt 8 § lagen om villkorlig dom må i dylik dom meddelas särskilda föreskrifter rörande den dömdes förhållanden i olika i lagen angivna avseenden. Bland annat må, där det finnes lämpligt, föreskrivas, att den dömden bör å tid och sätt som i domen angivas söka fullgöra honom åliggande skyldighet att gälda ersättning för skada som uppkommit genom brottet. Föreskrift som nu sagts skall alltid vara förenad med övervakning. Åsidosätter den dömden, utan att därigenom göra sig skyldig till brott, något som till följd av den villkorliga domen åligger honom, må domstolen enligt 12 § sistnämnda lag efter omständigheterna förordna om prøvotidens förlängning, besluta att varning skall tilldelas den dömden eller också förklara det villkorliga anståndet förverkat.

Vid prøvning av fråga om villkorlig frigivning enligt 2 § lagen om villkorlig frigivning skall beaktas, bland annat, den dömdes beredvillighet att ersätta genom brottet uppkommen skada.

Slutligen har i lagen om verkställighet av frihetsstraff beretts den intagne viss möjlighet att av sin arbetsförtjänst vid fångvårdsanstalten betala skadestånd (70 §).

Historik.

Lagberedningen, som utarbetat förslaget till 1917 års lag om införsel, anförde i sina motiv bland annat följande:

Skyddet mot utmätning av avlöning vilar — liksom gäldenärs rätt att vid utmätning undantaga viss löseegendom — på humanitär grund: utmätningen får icke beröva gäldenären hans oundgängligaste existensmedel. Med gäldenärens intresse härav sammanfaller dock nära det allmännas intresse av att gäldenären icke skall mista möjligheten att sörja för sig och de sina samt falla fattigvården till last. Vid sidan härav har också arbetsgivarens intresse gjort sig gällande, särskilt så vitt utmätningförbudet avser ännu icke intjänad avlöning; man har befarat, att den icke skulle arbeta med kraft och intresse, vilken visste att ej han själv utan hans borgenär skulle njuta arbetets lön. Från den synpunkten skulle också ett nationalekonomiskt intresse tala mot utmätning av arbetslön. Mot utmätning av icke intjänad lön hava slutligen också anförts de mera formellt-juridiska skälen, att denna utmätning i verkligheten vore ett slags personalexekution och såsom sådan strede mot de i alla moderna lagstiftningar antagna principerna samt att avlöningen, innan den intjänats, icke vore något verkligt förmögenhetsobjekt, som kunde vara föremål för utmätning. — — —

Från de inskränkingar i rätten till utmätning av arbetslön, som de utländska lagstiftningarna innehålla, har i allmänhet stadgats undantag till förmån för vissa slags fordringar, särskilt skatter och underhållsbidrag. Vad beträffar undantag till förmån för underhållsbidrag — — — så är detta givetvis huvudsakligen motiverat därav, att underhållsbidraget i regel avser att fylla behov av lika ömmande natur som dem, vilka inskränkingen i rätten till utmätning av den underhållsskyldiges avlöning skall tillgodose.

Efter att ha lämnat en redogörelse för utländsk lagstiftning och rättsutvecklingen i vårt land på detta område påvisade beredningen vilka svårigheter som ofta voro förknippade med att genom utmätning uttaga underhållsbidrag och att ett praktiskt behov visat sig av bestämmelser, som möjliggjorde exekution för underhållsfordringar i icke förfallen avlöning. Beredningen yttrade vidare:

Det har redan förut påpekats att de skäl, som eljest från rent humanitär synpunkt tala mot utmätande av avlöning, icke äga giltighet med avseende å utmätning för underhållsfordringar. Vad angår invändningen därom, att utmätande av avlöning vore att anse såsom personalexekution, så kan denna invändning, även om den i viss mån är teoretiskt riktig, icke väga tungt i fråga om utmätning för underhållsfordringar, då ju vår rättsuppfattning och vår lagstiftning ingalunda äro främmande för användning av personliga tvångsmedel mot dem, som försumma sin försörjningsplikt. I detta hänseende råder en uppenbar skillnad mellan de på familjerättslig grund vilande underhållsfordringarna och fordringar av rent förmögenhetsrättslig natur. — — —

Talande skäl synas sålunda förefinnas för en ändring i de regler, som innefatta hinder för underhållsberättigad att för utfående av sin fordran hålla sig till den underhållsskyldiges arbetsavlöning. En tillfredsställande lösning av denna fråga kan dock icke vinnas allenast genom ett medgivande att för underhållsbidrag må tagas i mät den underhållsskyldiges ännu ej förfallna avlöning. Utmätning kan ej äga rum annat än för redan förfallen

fordran. Då emellertid underhållsbidrag förfaller periodiskt med små belopp för varje förfallotid, skulle det bliva nödvändigt att företaga ständigt upprepade utmätningar. Detta skulle medföra stora kostnader och andra olägenheter. Sådant undvikes genom en anordning, enligt vilken, sedan underhållsbidraget blivit bestämt, förordnande kan meddelas, att ett underhållsbidraget motsvarande belopp skall av arbetsgivaren innehållas å den underhållsskyldiges avlöning, allt efter som den förfaller, och sedermera tillhandahållas den underhållsberättigade.

När fattigvårdssamhälle genom en lagändring den 14 juni 1918 medgavs rätt till införsel, anfördes som motiv, att några betänkligheter icke borde möta mot en sådan utvidgning av införselinstitutets tillämpningsområde, då ändamålet vore alldeles likartat med det, för vilket införsel förut kunnat erhållas, nämligen att få bidrag till underhållsberättigads försörjning. Att fattigvårdssamhället i första hand bekostade försörjningen, borde icke föranleda till att den försörjningspliktige försattes i en gynnsammare ställning. Det erinrades vidare om att fattigvårdssamhälles rätt att förelägga arbete innebar ett vida längre gående ingrepp än införsel.

Rätten att meddela införsel för skatter och allmänna avgifter tillkom också år 1918 samtidigt med att ett förslag väcktes om höjning av värdet av den utmätningensfria egendomen. Som skäl för utsträckningen av införselinstitutets användningsområde anfördes då, att indrivningen av skatter med dåvarande exekutiva bestämmelser vore förenad med avsevärda svårigheter. Dessa svårigheter komme att ökas vid genomförande av förslaget om utvidgningen av utmätningensfriheten. Det praktiska behovet av att underlätta indrivningen av skatter borde därför tillgodoses genom att möjlighet bereddes att uttaga skatter även i icke förfallen avlöning.

Införandet av rätten till införsel för barnavårdsnämnds anspråk på bidrag till barns vård skedde år 1924 i samband med genomförandet av lagstiftningen om samhällets barnavård. Då genom denna lagstiftning befattningen med utom sina hem vårdade fattiga barn överflyttades från fattigvårdsstyrelsen till barnavårdsnämnden borde nämnden beredas samma möjlighet, som dittills stått fattigvårdsstyrelsen öppen, att erhålla införsel för bidragsbeloppets utfående.

Utvidgningen av införselinstitutets tillämplighetsområde till att även omfatta böter och viten ägde rum år 1937 i samband med den då genomförda omläggningen av verkställigheten av bötesstraff. De sakkunniga, som utarbetat förslaget till 1937 års lag om verkställighet av bötesstraff, uttalade som motiv till den föreslagna utvidgningen av införseln bland annat följande:

Gentemot löntagare i allmän eller enskild tjänst av den ekonomiskt svaga kategori varom här vanligtvis är fråga torde utmätningensförfarandet än mera sällan giva något resultat, särskilt därför att utmätning av lön är förknippad med högst betydande svårigheter. En effektiv bötesindrivning förutsätter att större möjlighet beredes att ur lönen uttaga böterna. Det tvångsmedel som härvid kan komma i fråga är *införsel*. Det lär icke kunna vara föremål för tvivel, att ej medelst införselförfarandet i många fall skulle kunna uttagas böter som nu gå till förvandling. Några särskilda be-

tänkligheter mot att medgiva införsel för böter torde icke heller kunna anses föreligga. Sålunda lärer hänsyn till den bötfällda icke kunna anses utgöra hinder häremot, och beträffande bötfällds familj samt övriga personer mot vilka han är underhållsskyldig kan det väl i allmänhet icke antagas vara till större men att införsel sker, än att den bötfällda i stället undergår frihetsstraff och därigenom går miste om inkomst under strafftiden samt kanske förlorar sin anställning. Vad nu är sagt torde även gälla i fråga om den bötfälldes borgenärer i allmänhet.

Motionärernas tanke att skadestånd på grund av brottslig gärning vid verkställighet skulle stå i en särskilt gynnad ställning är icke ny. Då lagrådet år 1904 behandlade ett förslag om utvidgning av gäldenärs rätt att vid utmätning undantaga egendom, motsatte sig en av lagrådets ledamöter, justitierådet Claëson, detta, därvid han bl. a. framhöll de stora svårigheter som förefunnes att genom utmätning utfå barnuppfostringsbidrag eller skadestånd för den, som blivit misshandlad eller eljest genom annans förbrytelse lidit skada. Höjdes värdet av vad som finge undantagas från utmätning, bleve dessa svårigheter än större. Dessa fordringar syntes dock denne lagrådsledamot vara av så behjärtansvärd art att vid utmätning för dylika fordringar gäldenär, som vore ogift, knappast borde få undantaga så mycket som enligt då gällande lag vore tillåtet.

Liknande förslag ha framkommit senare. Sålunda hemställde 1917 års riksdag i skrivelse (nr 285) att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande en ändring av bestämmelserna om skydd för utmätning i avlöning, därvid i motiveringen framhölls att skydd mot utmätning av avlöning icke borde äga tillämpning vid utmätning för underhållsbidrag, utskylder och skadestånd på grund av brottslig gärning. Vid 1918 års urtima riksdag föreslogos i en proposition (nr 32) vissa ändringar i utsökningslagen, avseende bl. a. värdet av den utmätningfria egendomen. Riksdagens andra särskilda utskott, som behandlade detta ärende, ansåg att värdet borde bestämmas olika allt efter arten av den fordran, varför utmätning ägde rum. Sålunda hemställde utskottet, att då det gällde utmätning för underhållsbidrag, utskylder och allmänna avgifter eller skadestånd på grund av brottslig gärning, endast egendom till ett visst lägre värde finge undantagas än där utmätning ägde rum för annan fordran. Frågan förföll emellertid vid riksdagen, då kamrarna stannade i skiljaktiga beslut.

I det förslag till lag om införsel, som förelades 1917 års riksdag, fanns ett stadgande om rätt till införsel för utbekommande av periodiskt skadestånd på grund av trolovnings brytande, äktenskapsskillnad och återgång. Detta stadgande uteslöts av riksdagen på hemställan av lagutskottet. Utskottet framhöll därvid bl. a., att det knappast vore med rättvisa och billighet överensstämmande, att ifrågavarande skadestånd i exekutivt hänseende tillerkändes en företrädesrätt framför övriga borgenärs anspråk. Särskilt stötande för rättskänslan verkade det att detta skadestånd, men däremot ej skadestånd i följd av brottslig gärning, vilket kunde antagas vara av mera ömmande beskaffenhet, kunde uttagas genom införsel.

I motioner till 1944 års riksdag, I: 208 och II: 314, föreslogs, att möjlighet till införsel måtte öppnas för fordran på skadestånd som utdömts på grund av misshandelsbrott. Första lagutskottet fann i sitt av riksdagen godkända utlåtande, nr 42, att förslaget var värt beaktande, men det hade enligt utskottets mening sådant samband icke endast med rätten till införsel för skadestånd på grund av brottslig gärning över huvud utan även med den större frågan om rätten till utmätning i avlöning, att det icke kunde anses lämpligt att upptaga den genom motionerna väckta begränsade lagstiftningsfrågan till särskild behandling. Vid 1945 års riksdag återkommo motionärerna med motioner, I: 187 och II: 315, i vilka yrkades revision av utsökningslagen och i samband därmed stående lagstiftning, varvid bland andra frågor den i 1944 års motioner framförda borde vinna en lösning. På hemställan av första lagutskottet (utlåtande nr 39) anhöll riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t om revision av utsökningslagen och i samband därmed stående författningar. Detta ärende är alltså beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

Vid behandlingen av en vid 1946 års riksdag väckt motion, II: 175, hade *första lagutskottet* att ta ställning till --- förutom annat --- frågan, huruvida en allmän översyn av skadeståndsrätten borde komma till stånd. Uti sitt av riksdagen godkända utlåtande (nr 33) anförde utskottet i denna del bland annat följande.

Frågan om skadestånd på grund av brottslig gärning får antagas komma att upptagas till övervägande av strafflagberedningen i samband med dess utarbetande av förslag till ny straffbalk eller skyddsbalk. Möjlighet föreligger därför att 6 kap. strafflagen kommer att upphävas såvitt avser skadestånd såsom brottspåföljd. Det kan uppenbarligen icke vara lämpligt att de i detta kapitel upptagna bestämmelserna, vilka efter ordalagen endast äga avseende å brottsliga gärningar, härefter bibehållas såsom normer för skadeståndsrätten i allmänhet.

Initiativ till ett återupptagande av det nordiska lagstiftningsarbetet har nyligen tagits från svensk sida. Enligt vad utskottet inhämtat torde skadeståndsrätten komma att bli föremål för överläggningar i detta sammanhang.

Då det med hänsyn till vad nu anförts kan förutsättas att frågan om en allmän revision av skadeståndsrätten inom en relativt snar framtid upptages till prövning, finner utskottet sig sakna tillräcklig anledning att föreslå riksdagen att hemställa om en utredning av sådan omfattning.

Sedan Kungl. Maj:t den 13 januari 1947 förordnat dåvarande revisionssekreteraren professor Ivar Strahl att i samråd med representanter för övriga nordiska länder verkställa en *förberedande utredning angående lagstiftning på skadeståndsrättens område*, avgav utredningsmannen betänkande i ämnet den 31 maj 1950 (SOU 1950: 16).

I nämnda betänkande har utredningsmannen till behandling upptagit bland annat frågan om skadeståndets straffrättsliga funktion. Utredningsmannen har därvid som en svaghet hos skadeståndet såsom brottspåföljd framhållit svårigheten att förmå dem, som dömts att betala skadestånd, att fullgöra sin skyldighet. I någon mån räddes bot därför genom möjligheten att föreskriva

skadeståndsbetalning i villkorlig dom och genom den ovan berörda bestämmelsen i 2 § lagen om villkorlig frigivning. Det kunde emellertid ifrågasättas, om icke exekutionsmöjligheterna borde förstärkas genom att det infördes möjlighet till införsel för skadestånd på grund av brott. Utredningsmannen yttrade i fortsättningen.

En regel om införsel för skadestånd på grund av brott kunde tänkas formad så, att domstolen skulle, när det från kriminalpolitisk synpunkt ansåges lämpligt eller i allt fall icke olämpligt, äga bestämma en betalningsplan som kunde förverkligas genom införsel. Domstolen skulle ha att se till att den dömda icke bleve över hövan betungad och därför kunna inskränka införseln till en del av skadeståndet. Man kunde tänka sig, att domstolen när den utdömde skadeståndet tillika, i den mån det kunde ske utan men för den dömdes anpassning i samhället och utan att han bleve oskäligt betungad, skulle äga medgiva att den skadeståndsberättigade finge erhålla införsel till gäldande av skadeståndet eller del därav med högst visst belopp för månad eller annan tid som domstolen bestämde. Genom möjligheten till införsel enligt i huvudsak dessa regler skulle förrådet av reaktionsmedel mot brottsligheten ha berikats med ännu ett, vilket skulle ha karaktären av arbete i frihet till gottgörelse av skadan eller del därav. Ehuru till motivering för införande av denna möjlighet till införsel främst synes böra anföras dess nytta från straffrättslig synpunkt, är det givet, att möjligheten även skulle vara av värde för de skadeståndsberättigade.

Vid sammanträde i Stockholm den 19—den 29 oktober 1950 enades representanterna för de nordiska länderna om en likalydande framställning innehållande rekommendationer angående lagstiftning på skadeståndsrättens område. Enligt dessa rekommendationer, vilka finnas intagna i nyssnämnda betänkande, borde — förutom andra frågor — till övervägande upptagas frågan om lämpliga åtgärder för att säkerställa, att skadeståndsberättigad komme i åtnjutande av sitt skadestånd. Vid sidan om obligatorisk ansvarighetsförsäkring ifrågakomme här även införande av möjlighet till införsel för skadestånd på grund av brottslig gärning och åtgärder för att ge skadeståndsfordran företräde framför böter.

En annan skadeståndsrättslig fråga uppmärksammades av 1947 års riksdag, som på hemställan av statsutskottet (utlåtande nr 246) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhöll om utredning av frågan om ersättning av allmänna medel för *skador, vållade av personer vilka äro eller varit intagna på sinnessjukhus m. fl. anstalter*. Anslag av statsmedel ha sedermera ställts till förfogande för beredande av ersättning för skador, som genom brott åstadkommits av rymlingar från fängvårdsanstalter, ungdomsvårdsskolor, alkoholanstalter och sinnessjukhus (se statsverkspropositionens femte huvudtitel vid innevarande års riksdag s. 188 ff.).

I statsutskottets utlåtande i nyssnämnda ärende behandlades även ett motionsvis framfört förslag, att ersättning skulle kunna utgå av statsmedel för *skada, som tillfogats genom brottslig gärning*. Riksdagen var med hänsyn till frågans svårlösta och omfattande beskaffenhet icke beredd att för det dåvarande påkalla utredning i ämnet. Riksdagen fann emellertid förslaget värt beaktande och utredningsfrågan förtjäna ytterligare överväganden.

Uppmärksamhet syntes böra ägnas spörsmålet om uppdraget för en eventuell utredning lämpligen kunde begränsas till att avse vissa grupper av de mera angelägna fallen.

I detta sammanhang må vidare erinras därom, att 1950 års riksdag hade att ta ställning till vissa frågor beträffande den nu aktuella kriminaliteten. I motionerna I: 73 av herr Lundqvist m. fl. och II: 81 av herr Birke m. fl. föreslogs nämligen, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om en allsidig utredning rörande möjligheterna att få till stånd effektiva åtgärder mot tillgrepp av motorfordon. Vidare hemställde herr Wiklund i Stockholm m. fl. i motionen II: 128 om en snabb och allsidig utredning av billånekriminalitetens orsaker och de lämpligaste åtgärderna för dess stävjande samt om framläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen kunde föräntleda. Motionerna hänvisades till behandling av kamrarnas allmänna beredningsutskott. Dessa erinrade om att frågan om vilka påföljder som borde stadgas och tillämpas, för att brott av förevarande art icke skulle te sig lockande, redan vore föremål för utredning inom strafflagberedningen i fråga om ungdomsstraffrätten och av fängvårdsstyrelsen i samråd med särskilda sakkunniga i fråga om ungdomsfängelseorganisationen. Enligt utskottens mening borde därför någon ny utredning på dessa områden icke för det dåvarande begäras, utan resultatet av de pågående utredningarna avvaktas. Däremot borde åtgärder med mera omedelbar verkan övervägas. Utskottet syftade därvid bland annat på sådana åtgärder, vilka kunde hindra eller försvåra tillgrepp av motorfordon. Vartdera utskottet hemställde därför (första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 27 och andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 40), att vederbörande kammare för sin del måtte besluta att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning rörande möjligheterna att få till stånd effektiva åtgärder mot tillgrepp av motorfordon. Vad utskotten sålunda hemställt bifölls av kamrarna.

Med anledning av riksdagens skrivelse i ämnet uppdrog Kungl. Maj:t åt statens kriminaltekniska anstalt att verkställa utredning om vilka åtgärder av teknisk natur som kunde vidtagas för att hindra eller försvåra tillgrepp av motorfordon. Den 28 september 1950 inkom anstalten med begärd utredning och den 1 november 1950 med viss komplettering till denna. Utredningen har i avskrift tillhandahållits vissa organisationer och företag. Ärendet var därmed av Kungl. Maj:t slutbehandlat.

Frågan angående åtgärder för åstadkommande av en minskning i antalet tillgrepp av motorfordon var jämväl föremål för uppmärksamhet vid 1951 års riksdag i anledning av interpellation i andra kammaren av herr Birke, vilken interpellation besvarades av chefen för inrikesdepartementet, dåvarande statsrådet Mossberg. Under den av interpellationssvaret föränledda debatten framfördes av herr Hallén tanken på att skapa möjlighet till införsel för uttagande av ersättning för skador på grund av ifrågavarande tillgrepp.

Yttranden.

Utskottet har i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrande över motionen från strafflagberedningen. Därjämte har utskottet berett Svenska automobilarrifföreningen tillfälle att yttra sig över motionen.

Automobilarrifföreningen har förklarat sig skola med glädje se att den av motionärerna väckta frågan bleve föremål för närmare övervägande inom strafflagberedningen. I sitt yttrande har föreningen härutöver anfört i huvudsak följande: Av vårt lands motorfordon torde cirka 40 procent vara stöldförsäkrade. År 1950 hade till bilförsäkringsanstalterna anmälts 4 455 stöldförsäkringsskador. Ersättningsbeloppen för dessa skador hade uppgått till sammanlagt 1 588 700 kronor. Motsvarande siffror för 1951 vore 5 667 stöldförsäkringsskador och 2 335 729 kronor i sammanlagda ersättningsbelopp. Om man utginge från att de 60 procent av motorfordonen, som icke äro stöldförsäkrade, vore utsatta för stöldrisk i lika hög grad som de försäkrade motorfordonen, skulle förövarna av motorfordonstillgrepp under 1951 uppskattningsvis ha förorsakat skador på icke mindre än cirka 6 miljoner kronor. Dessa tillgrepp medförde alltså samhällsekonomiska verkningar av en betydande storleksordning. Detta vore särskilt betänkligt i ett läge, då vårt land av finansiella skäl borde iakttaga återhållsamhet vad beträffar importen av motorfordon och reservdelar till dylika. Vid bedömande av de ekonomiska verkningarna av ifrågavarande tillgrepp hade man även att hålla i minnet, att förövarna av desamma under sin ofta hänsynslösa framfart ej sällan åsamkade andra vägfarande såväl kroppsskador som egendomsskador och att sådana skador kunde röra sig om mycket stora belopp.

I sitt yttrande har föreningen hänvisat till en tabell utvisande antalet stöldförsäkringsskador och utbetalda ersättningsbelopp under åren 1948—1951. Denna tabell har såsom bilaga fogats vid detta utlåtande.

Strafflagberedningen har i sitt yttrande inledningsvis anfört.

Den i motionen väckta frågan är enligt beredningens åsikt betydelsefull. Det inträffar alltför ofta, att lagöverträdare underlåta att fullgöra den skadeståndsskyldighet som åvilar dem på grund av brottet. Helt visst är det önskvärt, att de som lida skada genom brott bliva bättre tillgodosedda än för närvarande ofta är fallet.

Beredningen, vars arbetsuppgift är att revidera det straffrättsliga reaktionssystemet, har emellertid att även från en annan synpunkt uppmärksamma frågan om skadeståndsskyldighetens fullgörande. Det synes beredningen i regel vara från kriminalpolitisk synpunkt ändamålsenligt att den som genom brott åsamkar annan skada tvingas att i mån av förmåga gottgöra den andre. Att en brottsling nödgas ersätta den skada han orsakat genom sitt brott synes vara ett pedagogiskt lämpligt medel att bringa honom till insikt om innebörden av gärningen. Visserligen äro de belopp som de dömda kunna betala i allmänhet små. Redan att skaffa dem arbete med vilket de kunna försörja sig är mången gång förenat med svårigheter. Men i

den mån de faktiska förhållandena det medgiva synes man böra utnyttja skadeståndsbetalning såsom brottspåföljd. Det bör emellertid observeras att saken kan ha konsekvenser som verka i motsatt riktning. Ett alltför hårdhänt indrivande av skadestånd kan motverka att den dömda kommer i ordnade arbetsförhållanden.

Beredningen delar sålunda motionärernas åsikt att det är önskvärt att förövare av biltillgrepp förmås att inom rimliga gränser ersätta den genom tillgreppet orsakade skadan. Beredningen har under sina överläggningar ägnat uppmärksamhet åt denna fråga och därvid icke begränsat sig till allenast nämnda slag av brott.

Gällande lag saknar icke bestämmelser som kunna användas av myndigheterna för att förmå en brottsling att betala skadestånd som han förpliktats utge. Såsom motionärerna beröra, kan betalning av skadeståndet, exempelvis med visst belopp i veckan eller månaden, åläggas honom i en villkorlig dom. Vad beträffar dem som dömas att undergå frihetsstraff finnas vissa bestämmelser i verkställighetslagen som åsyfta att bereda de intagna möjlighet att av sin arbetsförtjänst i fångvårdsanstalten betala skadestånd, och lagen om villkorlig frigivning söker stimulera dem därtill genom att såsom en omständighet att beakta vid prövning av fråga om villkorlig frigivning nämna den intagnes beredvillighet att ersätta genom brottet uppkommen skada. Det förtjänar emellertid övervägas vad som kan göras för att komplettera och effektivisera dessa bestämmelser.

I fortsättningen yttrade beredningen att det också förtjänade övervägas om icke mera effektiva exekutionsmöjligheter borde ställas till förfogande för uttagande av skadestånd på grund av brott. Motionärerna hade ifrågasatt införande av möjlighet till införsel för skadestånd på grund av biltillgrepp. Frågan om i vad mån man skulle begagna sig av införselinstitutet för indrivning av skadeståndskrav vore dock tvivelaktig. Att införsel kunde beviljas för böter berodde ej på att man velat skaffa staten intäkter utan på önskan att förebygga att böter förvandlades till fängelse. Dessa och andra frågor sammanhängande med önskemålet att förövare av brott bringades att ersätta skadan genom brottet vore sedan länge föremål för överväganden inom beredningen. Vissa förberedande utkast till lagbestämmelser hade utarbetats.

Sedan beredningen härefter erinrat om ovan berörda förberedande utredning angående lagstiftning på skadeståndsrättens område (SOU 1950: 16), anförde beredningen vidare i sitt yttrande.

Då motionen sålunda till sitt syfte stämmer väl överens med de tankegångar efter vilka strafflagberedningen arbetar ehuru frågan i den form den nu tagits upp ligger utanför beredningens aktuella arbetsuppgifter, har beredningen icke anledning att framställa någon erinran mot att riksdagen i anledning av motionen beslutar skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning angående effektiva former för uttagande av ådömd ersättning för vid biltillgrepp vållade skador.

Utskottet.

I motionen framhålles, att förövare av biltillgrepp ofta undginge att utge ersättning för de skador som uppkomma i samband med tillgreppen. Dessa skulle enligt motionärernas mening i stor utsträckning förebyggas, om effek-

tivare former för uttagande av dylik ersättning kunde skapas. Härutinnan ifrågasätta motionärerna i första hand införande av en möjlighet till införsel men tillägga, att det icke vore uteslutet att man genom andra lagstiftningsåtgärder kunde på ett mera verksamt sätt främja samma syfte.

De sålunda väckta frågorna äro utan tvivel av stor betydelse. Med hänsyn bland annat till de avsevärda ekonomiska skador, vilka enligt vad utredningen i ärendet ger vid handen uppkomma i samband med tillgreppen av motorfordon, framstår det som ett angeläget samhällsintresse att man prövar varje möjlighet att stävja ifrågavarande form av brottslighet.

Frågan om skadeståndets förmåga att verka brottsförebyggande är alltför outredd för att det skall vara möjligt att nu ta ställning till de i motionen väckta spörsmålen. Utskottet håller dock icke för osannolikt att ett effektivare uttagande av ifrågavarande skadestånd än som är möjligt enligt för närvarande gällande rätt skulle kunna verka i den av motionärerna angivna riktningen. Å andra sidan får icke förbises att ett alltför hårdhänt uttagande av ådömt skadestånd kan motverka att den dömda kommer i ordnade levnadsförhållanden. De hithörande spörsmålen synas emellertid förtjäna att grundligt övervägas. Utskottet får därför tillstyrka att en utredning av desamma kommer till stånd.

Det torde kunna ifrågasättas, huruvida det är lämpligt att tillgodose önskemålet om effektivare former för indrivning av ifrågavarande skadestånd genom en utvidgning av införselinstitutets tillämpningsområde. Varje utvidgning av detta innebär tydligen ett ingrepp i de intressen som lagstiftningen velat skydda genom bestämmelserna i 67 § utsökningslagen om begränsning i rätten till utmätning i avlöning. En omfattande och vidlyftig rätt till införsel skulle i praktiken också komma att verka ofördelaktigt på de intressen, som för närvarande tillvaratas genom införselinstitutet.

Några uttalanden utöver det nu anförda i fråga om de särskilda lagstiftningsåtgärder som i förevarande hänseende kunna komma under övervägande anser sig utskottet icke för närvarande böra göra. Den förordade utredningen bör nämligen med hänsyn till frågornas omfattande och svårlösta beskaffenhet icke bindas genom några på förhand gjorda ställningstaganden utan vara helt förutsättningslös.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motion, II: 209, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en förutsättningslös utredning angående effektivare former för uttagande av ådömd ersättning för i samband med tillgrepp av motorfordon uppkomna skador.

Stockholm den 25 april 1952.

På första lagutskottets vägnar:

OLOV RYLANDER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Ahlkvist, Lodenius, Herbert Hermanson, Göransson* och fru Wallentheim*;

från andra kammaren: herrar Rylander, Hedlund i Östersund, Lindberg, Johnsson i Stockholm, Landgren*, Håstad*, Svensson i Stenkyrka och fru Johansson i Skövde.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Bilaga.

Antal stödförsäkringsskador och utbetalda ersättningsbelopp.

	Stockholm				Övriga landet				T o t a l t			
	Bilar		Motorcyklar		Bilar		Motorcyklar		Bilar		Motorcyklar	
	Antal skador	Ers.-belopp	Antal skador	Ers.-belopp	Antal skador	Ers.-belopp	Antal skador	Ers.-belopp	Antal skador	Ers.-belopp	Antal skador	Ers.-belopp
År 1948	1 560	563 087	514	221 277	898	420 457	246	66 171	2 458	983 544	760	287 448
År 1949	1 845	604 544	646	301 385	1 108	450 227	314	88 384	2 953	1 054 770	960	389 769
År 1950	1 527	559 340	983	342 887	1 267	519 947	678	166 526	2 794	1 079 287	1 661	509 413
År 1951	2 027	880 771	1 109	430 724	1 749	797 441	782	226 793	3 776	1 678 212	1 891	657 517